

Lepelaars in Zuid-Kennemerland, voorkomen in de periode 1986-1992

Fred Cottaar

Inleiding

Over het voorkomen van Lepelaars in Zuid-Kennemerland is al een aantal malen gepubliceerd (Akkerman & Niesen 1966, Bleekendaal 1969, Cottaar 1985 en 1986). Dit artikel beschrijft het voorkomen in de periode 1986-1992 waarbij onderscheid is gemaakt tussen de polders rond Spaarndam (Vereenigde binnenpolder en de Hekslootpolder) en de overige gebieden. Dit omdat het voorkomen normaliter beperkt is tot deze twee polders en dat er buiten dit bolwerk geen regelmatig verschijningspatroon vastgesteld werd. Daarnaast wordt nog ingegaan op het gebruik van kleurringen, waarna een samenvatting het artikel besluit.

Aan de hand van de door leden ingestuurde waarnemingskaartjes uit het archief van de Vogelwerkgroep is het voorkomen van Lepelaars in genoemde periode beschreven.

Vereenigde binnenpolders en de Heksloot

Voor de Vereenigde binnenpolder en de Heksloot geven de jaren 1986 tot en met 1991 een zelfde verspreiding te zien qua aantallen. Een uitzondering op dit beeld vormt 1992, omdat de aantallen in juli en augustus een stuk lager lagen als de jaren ervoor (zie tabel 1). Er is wel sprake van een toename in de zomermaanden, maar deze is toch duidelijk minder uitgesproken dan tijdens de voorgaande jaren.

Normaal worden de eerste Lepelaars in maart gezien, de laatste jaren echter al in februari en in 1990 zelfs al in januari; dit is de eerste januari melding uit onze regio. De aantallen in het voorjaar komen niet boven de 10 exemplaren. In juni en juli is er sprake van een influx van jongen die hun ouders op de fourageervluchten vergezellen. In die tijd kunnen de aantallen oplopen tot maximaal 22 exemplaren (in 1990). De meeste exemplaren worden dan gezien in de Vereenigde binnenpolder. De aantallen in de Hekslootpolder overschrijden meestal niet de 10 exemplaren.

Tabel 1. Maximum aantallen aanwezige Lepelaars per maand in de Heksloot en de Vereenigde Binnenpolder in de periode 1966 - 1992 ("-" = niet waargenomen).

	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
1986	-	-	4	7	3	9	20	14	2	-	-	-
1987	-	-	4	2	3	2	17	3	-	-	-	-
1988	-	-	5	6	5	8	10	6	3	-	-	-
1989	-	-	5	1	2	1	12	12	-	-	-	-
1990	1	3	3	8	6	13	22	10	2	-	-	-
1991	-	10	6	4	1	15	12	3	2	-	-	-
1992	-	3	6	2	2	9	6	4	-	-	-	-

In 1991 en 1992 werd de Spaarnwouderplas in de Vereenigde binnenpolder door de Lepelaars gebruikt als slaappleaats. Tijdens slaappleaatsstellingen van Grutto's in 1991 werden regelmatig aanvliegende Lepelaars waargenomen, welke tot in het donker aanwezig bleven. Ze stonden dan in een groep bij elkaar te slapen. Vaak kwamen ze pas laat aangevlogen (tot in de schemer). Bij controle de volgende ochtend (ook weer tijdens schemer) bleken ze nog aanwezig te zijn (med. C. Verbeek). De slaappleaats werd door maximaal 15 exemplaren gebruikt in de periode eind juni tot en met eind juli. In 1992 gebruikten maximaal 7 exemplaren de Spaarnwouderplas als slaappleaats.

Het gebied van de Hekslootpolder is de laatste jaren onveranderd gebleven en voor de aldaar verblijvende Lepelaars is er niet veel veranderd qua rust en fourageermogelijkheden. In de Vereenigde binnenpolder is dit echter het niet het geval. Het gebied is in de loop der jaren doorsneden met enkele fietspaden.

Allereerst werd een voormalig voetpad van Spaarndam naar Spaarnwoude geasfalteerd en uitgeroepen tot fietspad (ongeveer 1980). De volgende stap was een fietspad vanaf de Lage Dijk naar de Kerkweg (1988-1989). Dit fietspad doorsnijdt een gedeelte van de Vereenigde binnenpolder waar nog al eens fouragerende Lepelaars werden waargenomen. Na de aanleg van dit fietspad werden in dit deel van de polder geen Lepelaars meer gezien. Hierna werd een fietspad evenwijdig aan de Lage Dijk aangelegd (1989-1990). De laatste fase was de aanleg van een fietspad vanaf het fietspad Spaarndam-Spaarnwoude, achter bouwbedrijf Polderman, naar de Spaarndammerdijk toe (1992).

Voor de toekomst staan alleen nog een paar kleine aansluitingen op het huidige fietspadennet te verwachten (med. V. Lommerse). Al met al is het fourageergebied in de loop van de jaren een stuk kleiner geworden. Als dit door gaat en het gebied nog kleiner wordt, zal het voor de Lepelaars moeilijk worden zich te handhaven. Het voorkomen van de Lepelaar is gekoppeld aan een goed en rustig fourageer- en rustgebied. Het zou jammer zijn als we de Lepelaars in de polders rond Spaarndam zouden moeten missen.

Overige gebieden

In 1986 kwamen regelmatig meldingen uit de bollenstreek (omgeving Lisse, De Zilk en Hillegom). Vooral de Weerlaner- en Vossepolder in de omgeving van Hillegom waren favoriete gebieden. Rond eind augustus 1986 verbleven hier maximaal 19 exemplaren. Begin september werd vermoedelijk dezelfde groep in de weilanden rond Vogelenzang waargenomen. Deze grote aantallen zijn hier na 1986 niet meer waargenomen; wel worden jaarlijks in het voor- en najaar enkele exemplaren gezien. Ook het voorkomen dat jaar in de Poelpolder, ten oosten van Haarlem, (tot 7 exemplaren) was opvallend.

Weinig opvallend was het verspreidingspatroon in 1987. De meeste aantallen werden gezien rond Spaarndam, en maar enkele exemplaren buiten dit bolwerk. Vermeldenswaard is een groep van 13 exemplaren naar zuid vliegend bij de Zuidpier van IJmuiden op 10 oktober.

In 1988 werden regelmatig Lepelaars in de noordwest hoek van de Haarlemmermeer gezien (tot 6 exemplaren), vaak ook overvliegend boven Schalkwijk. Waar deze exemplaren verbleven is onbekend gebleven. Wel zijn er jaarlijks voorjaarswaarnemingen van enkele exemplaren die fouragerend worden aangetroffen in de omgeving van de Schipholweg en rijksweg A9. Vermeldenswaard waren o.a. een doortrekkende troep van 11 exemplaren die reeds op 12 juli over de Zuidpier van IJmuiden naar zuid vloog, een groep van 35-40 exemplaren welke op 13 september boven Hoofddorp naar zuid vliegend werd waargenomen en 5 en 16 exemplaren die op 25 september respectievelijk over de Kennemerduinen en over de Amsterdamse Waterleidingduinen naar zuid vlogen. Net als in 1987 was 1989 een jaar met weinig waarnemingen buiten de kerngebieden.

In 1990 kwamen echter weer wat meer meldingen uit de noordwest hoek van de Haarlemmermeer (tot 4 exemplaren). Opvallend was de doortrek die werd waargenomen in de Kennemerduinen begin september. Toen werden op de 11e en 14e respectievelijk 12 en 23 exemplaren overvliegend naar zuid genoteerd.

Daarentegen gaf 1991 weer een zelfde beeld te zien als 1987. De enige opvallende waarneming was die van 16 exemplaren op 18 september welke naar zuid vliegend werden waargenomen over de Strandvlakte bij IJmuiden.

De aantallen in 1992 waren lager dan afgelopen jaren, vooral in de nazomer. Buiten de polders van de Heksloot en de Vereenigde binnenpolders werden weinig Lepelaars gemeld. De waarneming van een 20-tal doortrekkende exemplaren op 11 september door de vinkers over de vinkenbaan in de Kennemerduinen fleurde het geheel nog een beetje op.

Kleurringen

Een zeer goede manier om vogels te volgen in hun doen en laten is ze te voorzien van kleurringen met unieke combinaties die met behulp van telescopen goed zijn af te lezen. Ook Lepelaars worden voorzien van deze kleurringen. Doordat er in onze omgeving gekleurringde Lepelaars (Cottaar, 1981) verschijnen, kan worden achterhaald waar deze Lepelaars vandaan komen.

Jaren achter elkaar kunnen dezelfde vogels in Zuid-Kennemerland terugkomen om er te fourageren en vetreserves op te bouwen voor hun reis naar Afrika, alwaar overwinterd wordt. Een goed voorbeeld hiervan is het exemplaar met de combinatie: aluminium-rood-wit/rood. Dit exemplaar wordt al vanaf 1984 in de Vereenigde binnenpolder waargenomen (alleen in 1986 niet). In het begin is de vogel alleen (juni-juli), later gevolgd door enkele jongen die dan bedelend achter haar aan lopen en nog soms nog gevoerd worden.

Door het volgen van de Lepelaars met kleurringen in onze regio kon ook worden vastgesteld dat dezelfde exemplaren de Heksloot en de Vereenigde binnenpolder als rust- en fourageergebied gebruikten.

Samenvatting

Dat de polders rond Spaarndam een belangrijk gebied vormen voor de Lepelaar blijkt o.a. uit de waarnemingen die de laatste jaren verzameld zijn. Vooral de Heksloot en de Vereenigde binnenpolder blijken favoriete polders te zijn.

Zijn het in het voorjaar kleine aantallen die hier vertoeven (maximaal 10 in 1991), in het najaar kunnen de aantallen oplopen tot maximaal 22 exemplaren (1980 en 1990). Vooral de Spaarnouderplas in de Vereenigde binnenpolder blijkt een belangrijke functie binnen dit geheel te hebben. Deze plas dient voor de Lepelaars als slaap- en rustplaats en bij verstoring tijdens het fourageren ook als uitwijkplaats.

Behalve een goede rustplaats is ook een rustig en voedselrijk fourageergebied nodig om de Lepelaars in onze regio te houden. Vandaar dat verdere uitbreiding van het fietspadennet rond Spaarnwoude af te raden is. Overal kunnen fietsen is leuk, maar aan andere natuurwaarden moet ook zeker gedacht worden. De Lepelaars hebben het in Nederland al moeilijk genoeg en hun verspreiding is niet zo groot. Vandaar dat in gebieden waar ze nu voorkomen extra bescherming geen overbodige luxe is. Ik hoop dan ook met dit artikel daar een steentje aan te hebben bijgedragen.

Dankwoord

Hierbij wil ik V. Lommerse (Recreatieschap Spaarnwoude) bedanken voor het verstrekken van de gegevens over de fietspaden en alle leden van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland die de moeite hebben genomen om waarnemingskaartjes van Lepelaars in te sturen, zonder deze bron van waarnemingen was dit overzicht zeker incompleet geweest.

Literatuur

- Akkerman, W.J., & F. Niesen, 1966. De vogels van Zuid-Kennemerland. Het Vogeljaar 14: 22-82.
- Bleekendaal, P.H., 1969. De vogels van de Haarlemmermeerpolder (Avifaunistisch overzicht over de jaren 1966 t/m 1969). Verslag. Amsterdam.
- Cottaar, F., 1981. Geringde Lepelaars. De Fitis 17 (6): 153.
- Cottaar, F., 1985. De Lepelaar (*Platalea leucorodia*) en zijn voorkomen in Zuid-Kennemerland. De Fitis 21 (1): 24-29.
- Cottaar, F., 1986. Lepelaars rond Haarlem in 1985. De Fitis 22 (2): 62-63.

Fred Cottaar, Marsstraat 1, 2024 GA Haarlem